

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA NA JUGU SRBIJE

ODGOVOR NA COVID-19

UVOD

Proglašenje pandemije i uvođenje vanrednog stanja u Republici Srbiji

Usled svetske pandemije prouzrokovane virusom Covid-19 i nakon donošenja Odluke o proglašenju bolesti Covid-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 i Naredbe o zabrani okupljanja u Republici Srbiji u zatvorenom prostoru, u Srbiji je 15. marta 2020. godine uvedeno vanredno stanje. Odluka o uvođenju vanrednog stanja doneta je uz supotpis Predsednika Republike, Predsednice Narodne Skupštine i Predsednice Vlade, bez formalnog pisanog obrazloženja. Donošenjem ove odluke omogućeno je i donošenje mera koje propisuju derogaciju određenih ljudskih i manjinskih prava.

Uvođenje vanrednog stanja kao i proglašenje pandemije korona virusa imalo je velikog uticaja i na rad organizacija civilnog društva. Većina njih je morala da brzo reaguje i svoje aktivnosti prilagodi novonastaloj situaciji. Nažalost manji broj njih je morao i da obustavi neke od svojih aktivnosti ili potpuno prekine sa radom tokom vanrednog stanja. Pored fokusa na humanitarni rad, ostale oblasti u koje se mogu svrstati aktivnosti organizacija su: monitoring, informisanje, psihosocijalna podrška i zagovaračke akcije.

Posebno je važno istaći delovanje organizacija koje rade sa najugroženijim grupama, kroz informacije o lošem trenutnom stanju i mogućim posledicama pandemije na grupe kojima se bave, a to su osobe sa invaliditetom, žene, deca i stari, kao i migranti i beskućnici. Iako je u Srbiji vanredno stanje ukinuto 6. maja većina organizacija je nastavila da funkcioniše u vanrednim okolnostima i da svoj rad i dalje usmerava ka potrebama koje su proistekle proglašenjem pandemije.

UVOD

Monitoring organizacija civilnog društva u tri opštine na jugu Srbije

Izveštaj obuhvata monitoring organizacija civilnog društva u tri opštine na jugu Srbije: Bujanovac, Preševo i Vranje. Informacije se prikupljaju u saradnji sa lokalnim organizacijama iz ove tri opštine. Lokalne organizacije prikupljaju informacije na osnovu desk istraživanja kao i direktnog kontakta sa drugim organizacijama i medijima u ove tri opštine. Informacije koje će biti predstavljene u izveštaju odnose se na opšte informacije o samoj opštini, opšte informacije o organizacijama civilnog društva, informacije o radu lokalnih medija, opšte informacije vezane za Covid-19 kao i na odgovor civilnog društva tokom krize izazvane virusom Covid-19.

Ove tri opštine su multietničke zajednice na jugu Srbije, sa albanskim, srpskim i romskim stanovništvom. Otkako je albanska nacionalna zajednica bojkotovala popis stanovništva iz 2011. godine, nema zvaničnog broja pripadnika albanske nacionalne manjine, ali procenjuje se da više od 100.000 njih živi na jugu Srbije. Zbog toga se Nacionalno veće za albansku nacionalnu manjinu nalazi u Bujanovcu.

PREŠEVO

O opštini

Preševo je opština površine 264 km². Procenjuje se da Preševo ima 29.989 stanovnika (2018). Ekonomski spada u IV grupu razvoja, što je ispod 60% državnog proseka. Godišnji opštinski budžet za 2020. godinu iznosi 9,3 miliona EUR. Procene su da u Preševu živi 27.035 Albanaca (90%) i 2.294 (7,5%) Srba. U 2018. godini iz opštine je emigriralo 263 osobe, a 226 se doselilo, što je negativan saldo 37 osoba. U Preševu postoji prihvatni centar za migrante koji je ponovo otvoren 2019. Ovde su migranti u tranzitu i mogu dobiti privremeni smeštaj, hranu i vodu, medicinsku i bilo koju drugu pomoć. Takođe mogu dobiti potvrdu o nameri za azil sa kojom imaju pravo otići u dodeljeni centar u naredna 72 sata. Kapacitet Centra je oko 1.000 osoba. Prosečna plata iznosi u Preševu 38,280 RSD.

Organizacije civilnog društva

Prema podacima Agencije za privredne registre, u 2018. godini u Preševu je bilo 77 aktivnih udruženja i 1 fondacija, sa 31 zaposlenim. Ukupni operativni prihod organizacija u Preševu bio je 51.770.000 dinara, što je 437.721 EUR. Većina udruženja je fiktivna i mogu se okarakterisati kao GONGO udruženja koja nemaju jasno definisanu oblast delovanja. Najčešće teme kojima se bave organizacije civilnog društva su ljudska prava, tolerancija, kultura, zdravlje, ravnopravnost polova i religija. Primarne prepreke za rad organizacija ogledaju se u nedostatku finansijskih sredstava, kao i u poteškoćama u apliciranju za državne fondove, jer veliki broj ljudi u Preševu ne govori srpski jezik.

PREŠEVO

Vladine politike na nacionalnom i lokalnom nivou onemogućavaju ili otežavaju razvoj građanskog aktivizma različitim mehanizmima, dok je kod građana prisutno mišljenje, kao i u celoj Srbiji, da je civilno društvo pretnja, a ne partner. Diskriminacija od strane države je prisutna, kao i represija kroz pravosudni i policijski sistem, što sve doprinosi pogoršanju socijalno-ekonomske situacije koja se na taj način odražava na pasivnost građanskog aktivizma. Prisutan je i problem politizacije organizacija kao i uspostavljanje organizacija za korišćenje državnih sredstava. Saradnja između organizacija i lokalne samouprave postoji, ali je ta saradnja često ograničena uglavnom na finansiranje organizacija kroz konkurse lokalne samouprave. Ono što organizacijama u Preševu nedostaje je jačanje i veća uključenost lokalnih organizacija u saradnju i umrežavanje sa većim organizacijama kao i veća motivacija i podsticanje građanskog aktivizma. Prilagođavanje donatorske politike za multikulturne zajednice i male zajednice bi takođe doprinelo razvoju civilnog društva u ovoj opštini.

Lokalni mediji

Na teritoriji opštine Preševo registrovano je 9 medija (tradicionalnih i elektronskih) preko koje se stanovništvo ove opštine informiše. Tokom vanrednog stanja u Srbiji, lokalni mediji su uglavnom prenosili vesti i važne informacije sa redovne konferencije kriznog štaba RS i opštinskog štaba. Preševo je u jednom trenutku imalo najveći broj samoizolovanih građana kao rezultat toga što je veliki broj građana boravio na Kosovu i u Makedoniji pre proglašenja vanrednog stanja. Nemoguće je bilo doći do informacije koliki je broj testiranih u Preševu, a informacije o broju testiranih građana u ovoj opštini nije imao ni Krizni štab Vlade RS.

PREŠEVO

Ministarstvo kulture i informisanja je početkom maja objavilo rezultate nekoliko konkursa za finansiranje i sufinansiranje projekata iz oblasti kulture i informisanja gde nijedan medij ili udruženje iz Preševa nije dobilo novac. Takođe, Koordinaciono Telo Vlade Republike Srbije za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa donelo je odluku o smanjenju budžeta za ove tri opštine za 20% što se među stanovništvom u ovim opštinama takođe posmatra kao jedan vid diskriminacije.

COVID-19

Proglašavanje vanrednog stanje u Srbiji i pandemije virusa Covid-19, Preševo je zateklo bez zaraženih. Zaključno sa krajem maja broj pozitivnih na virus Covid-19 je 6, što predstavlja 0,05% od ukupnog broja zaraženih u Srbiji.[1]

Odgovor civilnog društva na COVID-19

Mali broj udruženja i neformalnih grupa su posle proglašavanje vanredne situacije odmah počele da rade na prikupljanja humanitarne pomoći za porodice koje su u lošoj ekonomskoj situaciji. Crveni krst Preševo, opština Preševo preko svog humanitarnog fonda, kancelarija OEBS-a u Bujanovcu, albansko dobrotvorno udruženja "Jetimat e Ballkanit" sa Kosova i još nekoliko neformalnih grupa iz Preševa su se organizovale i dostavljale pakete hrane i higijenskih sredstava najugroženijim porodicama. Sredinom marta, udruženje "Vizija za razvoj i unapređenje" uz podršku turskog TIKa pokrenulo je izradu zaštitnih maske koje su podelili građanima u Preševu i Bujanovcu.

[1] <https://covid19.rs/>

PREŠEVO

Organizacija za razvoj i demokratiju Bujanovac, početkom aprila je formirala stručni tim koji je pružao besplatne savete, konsultacije i pomoć malim i srednjim preduzećima iz Bujanovca i Preševa, oko poreskih olakšica i finansijske pomoć u cilju smanjenja ekonomskih posledica virusa Covid-19 u ove dve opštine.[2]

BUJANOVAC

O opštini

Bujanovac je opština površine 461 km². Procenjuje se da Bujanovac ima 37.735 stanovnika (2018). Ekonomski spada u IV grupu razvoja što je ispod 60% državnog proseka. Godišnji opštinski budžet za 2020. godinu iznosi 9 miliona EUR. Najnoviji važeći podaci datiraju iz juna 2015. godine, kada su Međunarodna zajednica i Republički zavod za statistiku procenili broj stanovnika i prema njima u Bujanovcu živi 20.735 Albanaca (55%) i 12.989 Srba (34%) (i 11% Roma). U 2018. godini iz opštine se iselilo 336 osoba, a 251 se doselilo, što je negativan saldo od 85. Oko 250 migranata boravi u Prihvatnom centru u Bujanovcu. Prosečni neto prihod iznosio je 38,286 RSD.

BUJANOVAC

Organizacije civilnog društva

Prema podacima Agencije za privredne registre, u 2018. godini u Bujanovcu je bilo 149 aktivnih udruženja sa 69 zaposlenih i nijednom fondacijom i zadužbinom. Ukupni operativni prihod organizacija u Bujanovcu bio je 100.484.000 dinara, što je 849.604 EUR. S obzirom na to da je opština Bujanovac multietnička zajednica, najčešće teme kojima se bave organizacije civilnog društva su ljudska prava i demokratija, sa fokusom na prava nacionalnih manjina (posebno na unapređenje statusa Roma i Albanaca), integraciju manjina i multikulturalizam. Takođe, od zastupljenijih tema su i ekonomska i socijalna prava, tj. ekonomsko osnaživanje određenih ranjivih grupa kao i zaštita životne sredine. Većina je projektno orjentisana, ali većina njih nema jasno definisanu oblast delovanja i strategiju razvoja. Glavne prepreke za razvoj civilnog društva u ovoj opštini su nezainteresovanost građana za građanski aktivizam, nedostatak svesti o mogućnostima uticaja na promene, kao podela društva koja utiče na nedostatak zajedničkih ciljeva građana u lokalnom okruženju. Primetan je i nedostatak razvoja i nedostatak kapaciteta organizacija, ali i nedovoljne podrške donatora i nedostatak finansijskih sredstava. Veliki broj organizacija je blizak vlastima i osnovane su sa ciljem dobijanja finansijskih sredstava na konkursima lokalne samouprave. Takođe, neke od ranije aktivnih organizacija civilnog društva vremenom su prerasle u političke organizacije. Organizacije u većini slučajeva sprovode projekte u partnerstvu sa organizacijama iz Beograda, Novog Sada, Novog Pazara jer nemaju kapaciteta za samostalno sprovođenje projekata. Ono što je organizacijama potrebno jeste jačanje kapaciteta i umrežavanja organizacija na lokalnom nivou, kao i obezbeđivanje sredstava za dugoročnije projekte i aktivnosti.

BUJANOVAC

Lokalni mediji

Na teritoriji opštine Bujanovac registrovano je 24 medija. Mediji u ovoj opštini se takođe suočavaju sa teškom situacijom kao i većina medija u Srbiji, naročito lokalnih. Proteklih godina postojali su slučajevi napada i pritisaka od strane lokalne vlasti, ali i zabeleženih neregularnosti kada su u pitanju lokalni konkursi sa sufinansiranje medijskog sadržaja.

COVID-19

U Bujanovcu broj pozitivnih građana na virus Covid-19 iznosi 16, što predstavlja 0,14% ukupno pozitivnih u Srbiji.[3] Najveći broj slučajeva u ovoj opštini javio se sredinom maja, nakon ukidanja vanrednog stanja i popuštanja mera koje su bile na snazi u cilju suzbijanja pandemije.

Odgovor civilnog društva na COVID-19

Organizacija za razvoj i demokratiju Bujanovac je u periodu vanrednog stanja i pandemije Covid-19 sproveda niz aktivnosti (nabavka opreme za Dom zdravlja Bujanovac, volonterske akcije u saradnji sa Crvenim krstom Bujanovac i Opštinskim štabom Bujanovac, besplatnu pravnu pomoć na albanskom i srpskom jeziku za građane i građanke opštine Bujanovac, Preševo i Medveđa). Takođe su imali u planu da realizuju i aktivnosti koje podrazumevaju pomoć privrednicima i poljoprivrednicima, naročito prilikom popunjavanja formulara za finansijske olakšice, psiho-socijalna pomoć marginalizovanom stanovništvu (pripadnici nacionalnih manjina, nezaposleni, OSI, samohrane majke i sl.), kao i monitoring poštovanja ljudskih prava i sloboda tokom vanrednog stanja kao i perioda nakon vanrednog stanja.

[3] <https://covid19.rs/>

BUJANOVAC

Romski centar za demokratiju pružao je pomoć u vidu logopedskih tretmana za decu sa poteškoćama u razvoju, autizmom i perverzivnim poremećajima. Potrebna su im finansijska sredstva kako bi najugroženijim porodicama obezbedili zaštitinu opremu, sredstva za higijenu kao i pakete osnovnih životnih namirnica. Zbog toga žele da pokrenu kampanju za prikupljanje finansijskih sredstava preko platforme donacije.rs.[4]

VRANJE

O opštini

Vranje je opština površine 860 km². Procenjuje se da Vranje ima 80.402 stanovnika (2018). Ekonomski spada u II grupu razvoja (80% -100% državnog proseka). Godišnji opštinski budžet za 2020. godinu je 23,5 miliona EUR. Prema podacima popisa stanovništva iz 2011. godine, u Vranju živi 91,7% Srba i 5,6% Roma i 0,7% Bugara. Postoji vrlo mali udeo albanske manjine (0,02%). U 2018. godini iz opštine je emigriralo 842 osobe, a 565 se doselilo, što je negativan saldo 277 osoba. U maju 2017. otvoren je dodatni prihvatni centar u Vranju (220 mesta) koji se nalazi se u motelu na ulazu u grad. Prosečni neto prihod iznosio je 42.130 RSD.

VRANJE

Organizacije civilnog društva

U 2018. su u Vranju postojala 332 aktivna udruženja i 3 aktivne fondacije, sa 127 zaposlenih. Ukupni operativni prihod organizacija u Vranju bio je 308,170.000 dinara, što je 2.605.613 EUR. Fokus njihovog rada je sličan kao i u gorepomenutim opštinama, uglavnom na ljudska prava, ekonomska i socijalna prava ranjivih grupa kao i predstavnika manjinskih zajednica. Prepreke sa kojima se organizacije u Vranju najčešće susreću odnose se na nezainteresovanost predstavnika lokalne samouprave za saradnju sa organizacijama, kao i loša komunikacija. Takođe, nedostaje motivacije i interesovanja građana, a naročito mladih za volonterski rad i građanski aktivizam, ali i nedostatak kapaciteta organizacija da se povežu sa građanima.

Građani su nedovoljno informisani o mogućnostima stvaranja neformalnih udruženja, pokreta i udruženja građana. Najveći broj organizacija je nedavno osnovano i bliske su vlastima, tako da se mogu okarakterisati kao GONGO organizacije. Samo nekoliko organizacija sprovodi projekte i aktivnosti, u saradnji sa domaćim i međunarodnim donatorima, koji su u interesu građana. Lokalne vlasti saraduju samo sa organizacijama koje sprovode aktivnosti u njihovom interesu, a to je naročito vidljivo poslednjih nekoliko godina kada je i primetan porast broja novoosnovanih udruženja. Neophodno je da donatori prepoznaju značaj organizacija koje deluju u lokalnim zajednicama i na taj način podrže i ohrabre aktivizam u lokalnim sredinama.

VRANJE

Lokalni mediji

Kada je reč o informisanju stanovništva za vreme vanrednog stanja situacija je bila zabrinjavajuća. Ovakvo stanje u lokalnim medijima u Vranju, primetno je bilo i pre pandemije korona virusa. Na teritoriji Vranja registrovano je 27 medija (6 televizija, 7 radio stanica, 12 portala i 2 produkcije). Većina medija je bliska vladajućoj strukturi, a malih broj nezavisnih medija suočava se sa teškom finansijskom situacijom, kao i otežanim pristupom informacijama. Podsećanja radi, u septembru 2017. godine ugašen je lokalni nedeljnik Novine Vranjske, posle 23 godine postojanja i više od 1.000 odštampanih brojeva, i to zbog političkih i ekonomskih pritisaka lokalnih vlasti. Novine Vranjske bile su jedan od najznačajnijih lokalnih nedeljnika sa dugom tradicijom obavljanja profesionalnog i nezavisnog novinarskog posla. Nakon što je glavni urednik ovog nedeljnika stupio u štrajk glađu, osnovana je Grupa za slobodu medija i održani protesti ispred Vlade Srbije.[5]

U Vranju je zabeležen i jedan od tri slučaja privođenja novinara za vreme vanrednog stanja. Na informativni razgovor bio je priveden novinar portala [Info.Vranjske](#) zbog navodnog uznemiravanja javnosti i širenja panike u vreme pandemije, ali se zapravo sumnja da je razlog objavljivanje tekstova koji otkrivaju povezanost predsednika opštine Trgovište sa nelegalnim radnjama. [6]

[5] <https://www.glasamerike.net/a/ugasene-vranjske/4037384.html>

[6] Više na <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2020/04/Tri-slobode-pod-lupom-31.mart-02.-april.pdf>

VRANJE

COVID-19

U Vranju zaključno sa krajem maja, broj zaraženih iznosi 307, što predstavlja 2,7 % ukupnog broja zaraženih u Srbiji.[7] Vranje se nalazi na četvrtom mestu po broju zaraženih prema gradovima u Srbiji. Ova opština je u više navrata od početka pandemije bila žarište inficiranih, a u jednom trenutku se nalazila i na drugom mestu po broju zaraženih, odmah posle Beograda. Nakon ukidanja vanrednog stanja, Vranje je ponovo postalo žarište usled neodgovornog ponašanja poslodavaca više privatnih firmi u tom gradu.

Odgovor civilnog društva na COVID-19

Jedan broj organizacija u Vranju su se aktivirale na početku proglašenja vanrednog stanja i svoje aktivnosti prilagodile trenutnoj situaciji i potrebama. Udruženje "SP" je zajedno sa svojim volonterima organizovalo pomoć za najugroženije stanovništvo, posebno u seoskim sredinama. Takođe, pružali su i psiho-socijalnu podršku ženama i deci. Romski centar za demokratiju je sa gorepomenutim aktivnostima takođe delovao i na teritoriji Vranja.

Organizacija Help - Hilfe zur Selbsthilfe e.V obezbeđivala je sredstava za pomoć najugroženijim zajednicama. Udruženje OPRE ROMA SRBIJA je radilo na organizovanju pomoći za najugroženija romska naselja.[8]

[7] <https://covid19.rs/>

[8] Mapa aktivnosti i potreba organizacija civilnog društva tokom pandemije virusa Covid-19 <https://rc.gradjanske.org/>

MART-JUN 2020. GODINE

Peaceful
Change
initiative

Gradanske
Inicijative